

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

CHU BẰNG LONG

**DẠY HỌC SOẠN ĐỆM CA KHÚC CỦA NHẠC SĨ
ĐỨC TRINH TRÊN ĐÀN PHÍM ĐIỆN TỬ TẠI TRƯỜNG
ĐẠI HỌC VĂN HÓA NGHỆ THUẬT QUÂN ĐỘI**

**TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ
LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC ÂM NHẠC
Khóa 8 (2016 - 2018)**

Hà Nội, 2019

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Đăng Nghị

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

Vào ngày 19 tháng 9 năm 2019

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Vào khoảng những năm 70 của thế kỷ XX, đàn phím điện tử (Electronic Keyboards) bắt đầu được du nhập vào Việt Nam.

Hiện nay, đàn phím điện tử du nhập vào Việt Nam trong sự giao thoa văn hóa nghệ thuật, được sử dụng rộng rãi trong các chương trình biểu diễn trên sân khấu ca nhạc chuyên nghiệp và không chuyên. Trong các trường dạy nhạc có cả bộ môn hoặc chuyên ngành về cây đàn này, đào tạo ở bậc trung cấp, cao đẳng và đại học. Đặc biệt, với tính năng ưu việt trong đệm cho ca khúc, đàn phím điện tử còn là phương tiện dạy học tích cực giúp ích cho bộ môn Âm nhạc tại các trường phổ thông.

Trường Đại học VHNT Quân đội là cơ sở đào tạo âm nhạc chuyên nghiệp có bề dày trên 60 năm. Trong số các ngành đào tạo của trường hiện nay, có ngành Nhạc cụ đàn phím điện tử do Khoa Âm nhạc đảm nhiệm. Đây là một trong những ngành chủ chốt của nhà trường, mục tiêu đào tạo ra các nhạc công - chiến sĩ phục vụ trong các đoàn nghệ thuật của quân đội. Với gần 30 năm, ngành Nhạc cụ đàn phím điện tử đã đào tạo nhiều nhạc công, nhạc sĩ cho các đoàn nghệ thuật Quân đội trên toàn quốc, trong đó nhiều người đã trở thành nhạc công chuyên nghiệp như: Đức Tân (nhóm trưởng ban nhạc Đồng đội), Dương Cẩm...

Trong quá trình dạy học, GV hướng dẫn soạn đệm thường chọn ca khúc có giai điệu bình ổn, cấu trúc cân phương, mà chưa đề cập đến những ca khúc mang phong cách mới lạ của một nhạc sĩ cụ thể nào đó. Khi thực hành những ca khúc này, HV nắm bắt nhanh cách soạn đệm ở bước cơ bản, nhưng hạn chế sự sáng tạo cần có của một người nhạc công.

Đức Trịnh là một trong những nhạc sĩ quân đội có những thành công nhất định trong sáng tác ca khúc. Khi nghe ca khúc của ông, có thể nhận thấy sự đan xen nhiều chất liệu âm nhạc khác nhau, trong đó có yếu tố âm nhạc dân gian được kế thừa, sáng tác theo bút pháp sáng tạo mới. Vì vậy, ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh sẽ giúp

cho HV có thể rèn luyện nâng cao kỹ năng soạn đệm có sáng tạo ngay từ giai đoạn đang được đào tạo tại nhà trường.

Từ những lý do nêu trên, chúng tôi lựa chọn đề tài ***Dạy học soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh trên đàn phím điện tử tại Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội*** để làm luận văn thạc sĩ chuyên ngành Lý luận và phương pháp dạy học âm nhạc.

2. Tình hình nghiên cứu

Đã có một số tác giả biên soạn tài liệu dạy học trên đàn phím điện tử, trong đó có cả tài liệu dạy học soạn đệm như:

Hướng dẫn thực hành phần đệm trên đàn Organ của Phạm Chính, nội dung cuốn sách đưa ra các bước thực hành soạn đệm đơn giản cho người mới học đàn.

Phương pháp dạy và học đàn phím điện tử tập 2 của Nguyễn Xuân Tú, đề cập tới một số thủ pháp dạy đệm ca khúc, nhưng chỉ khái quát chung không đi sâu chi tiết.

Có nhiều luận văn thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học âm nhạc nghiên cứu về soạn đệm như:

Luận văn thạc sĩ của Phạm Bá Sản *Nâng cao kỹ năng đệm đàn phím điện tử cho sinh viên ngành Sư phạm Âm nhạc*, chủ yếu tìm hiểu về các biện pháp nâng cao năng lực đệm đàn cho đối tượng là sinh viên cao đẳng, đại học Sư phạm Âm nhạc. Tuy nhiên, luận văn không đi sâu vào hướng dẫn soạn đệm cho ca khúc của một nhạc sĩ nào đó.

Luận văn thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học âm nhạc của Nguyễn Thị Thu Thủy. *Nghiên cứu biên soạn tài liệu dạy học đệm trên đàn phím điện tử tại Trường trung cấp Văn hóa Nghệ thuật Vĩnh Phúc*. Luận văn nghiên cứu biên soạn tài liệu dạy học đệm, trong đó có nội dung đi sâu về cách đặt hợp âm, chọn tiết tấu, âm sắc, cách soạn các câu dạo, bè đối xứng tay phải...

Có thể còn nhiều sách, luận văn đề cập tới việc dạy học đàn phím điện tử mà ở đây chưa đề cập tới, các công trình nghiên cứu trên là những tài liệu quý để để chúng tôi tham khảo, tiếp thu. Tuy nhiên, đến nay chưa có nghiên cứu nào về dạy học soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh để dạy cho hệ Trung cấp đàn phím điện tử trường

Đại học VHNT Quân đội. Vì thế, đề tài này không trùng lặp với những nghiên cứu trước đó.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở các biện pháp dạy học soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh, luận văn này nhằm hướng tới góp phần nâng cao khả năng soạn đệm ca khúc cho HV hệ Trung cấp nhạc cụ chuyên ngành Đàn phím điện tử trường Đại học VHNT Quân đội.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Nghiên cứu các tài liệu để làm cơ sở lý luận cho luận văn.

Phân tích đặc điểm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh để làm căn cứ thực hiện thực nghiệm sư phạm để kiểm chứng tính khả thi của nghiên cứu.

Tìm hiểu thực trạng dạy học soạn đệm trên đàn phím điện tử cho HV hệ trung cấp Trường Đại học VHNT Quân đội để đề xuất các biện pháp hướng dẫn soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh trên đàn phím điện tử và tiến hành thực nghiệm với đối tượng HV hệ trung cấp Trường Đại học VHNT Quân đội.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Các biện pháp hướng dẫn soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh trên đàn phím điện tử cho HV năm thứ 3 hệ trung cấp Trường Đại học VHNT Quân đội.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Về phạm vi của đối tượng: để tránh sự tản mạn, trong nội dung luận văn này, chúng tôi chỉ tập trung vào các biện pháp soạn đệm cho đàn phím điện tử thông qua các ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh. Cụ thể hướng dẫn cho HV soạn đệm 6 ca khúc: *Cám ơn mẹ*, *Có một niềm tin*, *Miền xa thăm*, *Mưa xuân*, *Ngược dòng Hương Giang*, *Nhà em ở lưng đồi* qua các nội dung soạn đệm: dạo đầu, nhạc nói, nhạc kết; phần phụ họa cho bè tay phải; các phần soạn hợp âm, chọn tiết tấu.

Thời gian nghiên cứu: từ tháng 12 năm 2016 đến tháng 12 năm 2018.

Không gian nghiên cứu: luận văn được thực hiện tại Khoa Âm nhạc, Trường Đại học VHNT Quân đội.

5. Phương pháp nghiên cứu

Trong quá trình thực hiện luận văn, chúng tôi chủ yếu sử dụng các phương pháp sau:

Nghiên cứu tài liệu và thực tiễn việc dạy học soạn đệm cho HV trung cấp chuyên ngành đàn phím điện tử tại trường Đại học VHNT Quân đội.

Phương pháp âm nhạc học để phân tích, tổng hợp, so sánh, đánh giá kết quả nghiên cứu để đề xuất các giải pháp nâng cao chất lượng dạy học soạn đệm cho HV trung cấp chuyên ngành đàn phím điện tử tại trường Đại học VHNT Quân đội.

Phương pháp thực nghiệm sư phạm để đánh giá kết quả của các giải pháp đưa ra trong luận văn.

6. Những đóng góp của luận văn

Luận văn có thể sử dụng làm tài liệu dạy học cho hệ Trung cấp chuyên ngành Đàn phím điện tử, góp phần bổ sung tài liệu giảng dạy phần học đệm cho chuyên ngành này tại trường Đại học VHNT Quân đội

Hy vọng luận văn sẽ là tài liệu tham khảo cho các đối tượng dạy và học soạn đệm trên đàn phím điện tử, các nghiên cứu khoa học cùng hướng.

7. Bố cục của luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, luận văn có 2 chương:

Chương 1: *Cơ sở lý luận và thực tiễn*

Chương 2: *Đặc điểm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh và chọn bài đưa vào dạy học soạn đệm*

Chương 3: *Biện pháp dạy học soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh*

Chương 1

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN

1.1. Một số khái niệm

1.1.1. Dạy học và phương pháp dạy học

Dạy học và phương pháp dạy học mục đích là nhằm trang bị cho người học hệ thống tri thức nhất định, đồng thời hướng tới động cơ phấn đấu để đạt tới hiệu quả cao nhất trong học tập.

1.1.1.1. Dạy học

Dạy học là quá trình gồm các thao tác có tổ chức và định hướng của người dạy giúp người học có năng lực tư duy và năng lực hành động, với những kỹ năng giải quyết các vấn đề đặt ra của mỗi người học.

1.1.1.2. Phương pháp dạy học

Dạy học hướng tới mục đích trang bị cho người học hệ thống tri thức, kỹ năng, giáo dục phẩm chất đạo đức, thúc đẩy động cơ phấn đấu để đạt tới hiệu quả trong học tập.

Để dạy học mang tính hiện đại, phù hợp với giai đoạn hiện nay, người dạy cần phải biết chọn lọc, sử dụng nhiều phương pháp khác nhau nhằm hình thành và phát triển năng lực cho người học.

1.1.2. Ca khúc và soạn đệm ca khúc

1.1.2.1. Ca khúc

Ca khúc là một thể loại âm nhạc được thể hiện bằng giọng hát với phần lời và giai điệu âm nhạc. Để sáng tác ca khúc, nhạc sĩ có thể dựa trên một bài thơ, ý thơ để phổ nhạc, hoặc tự đặt lời trong quá trình sáng tác. Ngoài phần lời, nhạc sĩ còn phải có ý tưởng về phần nhạc, sao cho nhạc và lời có sự hòa quện, hài hòa tạo nên tính chất âm nhạc riêng. Ca khúc có thể được trình diễn bằng các hình thức: đơn ca, song ca, tam ca...

1.1.2.2. Soạn đệm ca khúc

Soạn đệm ca khúc là do người nhạc sĩ, nhạc công có thể viết nhạc đệm dựa trên một ca khúc đã có sẵn. Quá trình viết nhạc đó, gọi là soạn đệm ca khúc.

1.1.3. Dạy học âm nhạc và dạy soạn đệm ca khúc

1.1.3.1. Dạy học âm nhạc

Dạy học âm nhạc là cách thức truyền tải những kiến thức về âm nhạc nói chung nhằm hình thành, phát triển các kỹ năng nhận thức và hoạt động âm nhạc cho người học. Đây là một hệ thống những hành động có mục đích của GV để tổ chức hoạt động nhận thức và thực hành âm nhạc cho học sinh nhằm đạt được mục tiêu dạy học.

1.1.3.2. Dạy soạn đệm ca khúc

Dạy học đệm ca khúc là một trong những hình thức dạy học quan trọng, trong đó người học thực hiện nhiệm vụ học tập có sự kết hợp giữa lý thuyết và thực hành để tạo ra “sản phẩm” đệm của riêng mình. Nhiệm vụ học tập này mỗi người học phải có tính tự lực cao mới có thể đạt được kết quả tốt.

1.2. Khái quát về trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội và thực trạng dạy học soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh trên đàn phím điện tử

1.2.1. Khái quát về trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội

1.2.1.1. Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội

Trường ĐH VHNT Quân đội là cơ sở đào tạo các lĩnh vực nghệ thuật, phục vụ cho các hoạt động văn hóa trong cả nước. Với bề dày lịch sử hơn 60 năm xây dựng và trưởng thành, đến nay trường đã rèn luyện và đào tạo nhiều thế hệ HV trở thành các nghệ sĩ, ca sĩ, nhạc sĩ phục vụ cho sự phát triển chung của nền văn hóa nước nhà.

1.2.1.2. Khoa Âm nhạc

Khoa Âm nhạc có nhiệm vụ đào tạo các nghệ sĩ, nhạc công phục vụ cho đơn vị như: đoàn nghệ thuật chuyên nghiệp, trung tâm văn hóa và giảng viên cho các trường văn hóa nghệ thuật... trong toàn quốc. Các chuyên ngành đào tạo của Khoa Âm nhạc là: Guitar, piano, đàn phím điện tử...

1.2.2. Thực trạng dạy học soạn đệm ca khúc trên đàn phím điện tử

1.2.2.1. Chương trình dạy học

Cũng như các chuyên ngành khác, HV chuyên ngành đàn phím điện tử sau khi tốt nghiệp, phần lớn được phân công với nhiệm vụ đệm hát cho các đoàn nghệ thuật quân đội: quân khu, quân đoàn, quân chủng, binh chủng, tổng cục, các trung đoàn...

Chương trình đào tạo chuyên ngành đàn phím điện tử hệ trung cấp của hai trường khá tương đồng về nội dung thực hành luyện ngón và thực hành tác phẩm. Tuy nhiên, trong phần thực hành tác phẩm, trường CĐ Nghệ thuật Hà Nội không chú trọng tới các phong cách âm nhạc đại chúng (Pop, Rock, Jazz...).

1.2.2.2. Tài liệu dạy học

Hiện nay, trường Đại học VHNT Quân đội và khoa Âm nhạc chưa có giáo trình dành riêng cho môn đàn phím điện tử, chỉ có tài liệu giảng dạy do các GV sưu tầm và biên soạn dựa trên một số giáo trình/tài liệu phổ biến được sử dụng rộng rãi tại các cơ sở đào tạo âm nhạc chuyên nghiệp và không chuyên, đó là những tác phẩm của các nhà soạn nhạc nổi tiếng thế giới như *Bach, Mozart, Beethoven, Tchaikovsky, Chopin...* Ngoài ra, còn có một số tác phẩm nhạc Jazz được sưu tầm từ các sách, giáo trình và trên các trang mạng Internet...

1.2.2.3. Năng lực của giảng viên

Hiện nay, GV dạy học đàn phím điện tử của Trường Đại học VHNT Quân đội đều có trình độ chuyên môn tốt, có nhiều kinh nghiệm trong thực tiễn, nhiều GV đã từng chơi trong dàn nhạc và ban nhạc lớn trên toàn quốc.

1.2.2.4. Khả năng của học viên

Cũng như các chuyên ngành khác, HV trung cấp đàn phím điện tử có độ tuổi từ 14 đến 18. Trong đó, có một số em đã tốt nghiệp THPT, còn lại đa số, khi vào trường các em tiếp tục học bổ túc văn hóa cấp 3.

Tiểu kết

Trong chương 1, chúng tôi đi vào tìm hiểu một số vấn đề về thuật ngữ liên quan đến đề tài, về thực trạng dạy học đệm hát cho ca khúc nói chung của HV trung cấp đàn phím điện tử tại Khoa Âm nhạc, trường ĐH VHNT Quân đội.

Đàn phím điện tử là một trong những chuyên ngành mang tính thực hành cao. Bên cạnh đào tạo kỹ thuật, kỹ năng độc tấu, chương trình dạy học cũng có một phần dạy đệm hát, vì vậy, HV chuyên ngành đặc thù này có thể ứng dụng tốt chuyên ngành của

mình trong thực tế. Tuy nhiên, trong quá trình dạy học, các GV vẫn tập trung vào kỹ năng đọc tấu nhiều hơn, dẫn đến việc soạn đệm và thực hành đệm chưa đạt hiệu quả cao như mong muốn. Đây là vấn đề còn bất cập, cần được quan tâm, đầu tư nghiên cứu để cải tiến phương pháp dạy học phù hợp với HV, vì soạn đệm sẽ rất hữu ích cho nghề nghiệp của các em sau này.

Trước thực trạng đó, cần có những biện pháp hữu hiệu để có thể nâng cao khả năng đệm hát cho HV hệ trung cấp đàn phím điện tử. Đó chính là vấn đề chúng tôi sẽ làm rõ ở các chương sau.

Chương 2

ĐẶC ĐIỂM CA KHÚC CỦA NHẠC SĨ ĐỨC TRỊNH VÀ CHỌN BÀI ĐƯA VÀO DẠY HỌC SOẠN ĐỆM

2.1. Khái quát về nhạc sĩ Đức Trịnh

Nhạc sĩ Đức Trịnh tên khai sinh là: “Nguyễn Đức Trịnh, sinh năm 1957, quê tại Bắc Giang” nơi có những làn điệu Quan họ nổi tiếng của vùng Kinh bắc. Những làn điệu dân ca ngọt ngào đó đã dung dưỡng tâm hồn ông trong quá trình hoạt động âm nhạc. Là nhạc sĩ trưởng thành trong quân đội, quá trình công tác của ông được ghi nhận qua các mốc thời gian.

Trong quá trình hoạt động âm nhạc, Đức Trịnh đã sáng tác nhiều thể loại khác nhau, trong đó có cả khí nhạc và thanh nhạc. Sự nghiệp sáng tác của ông được biết đến với nhiều mảng như: giao hưởng; tứ tấu; nhạc nhẹ; nhạc múa; nhạc phim; nhạc sân khấu; nhạc dân tộc... Các ca khúc nổi bật có thể kể đến: *Ngược dòng Hương Giang*, *Miền xa thăm*, *Cám ơn Mẹ*, *Hoa đại* (phong thơ: Tô Đông Hải), *Mưa xuân*, *Tình yêu của lính*, *Nhà em ở lưng đồi* (phổ thơ: Lê Tự Minh), *Anh đi qua đời em* (phổ thơ: Phương Thảo), *Tình xuân*, *Lên đỉnh Tây thiên*, *Mơ về Hà Nội* (phổ thơ: Lê Cảnh Nhạc).

2.2. Đặc điểm âm nhạc trong ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh

2.2.1. Điệu thức

2.2.1.1. Điệu thức 5 âm Việt Nam

Trong sáng tác ca khúc, nhạc sĩ Đức Trịnh vận dụng điệu thức 5 âm Việt Nam để tạo nên phong cách âm nhạc đương đại đang

thịnh hành hiện nay. *Nhà em ở lưng đồi* là ca khúc được viết ở điệu thức F-cung với thành phần âm: F-G-A-C-D. Trong khi tiến hành giai điệu, ông đã xây dựng đường nét đi ngang và tạo điểm nhấn ở các quãng 3, quãng 4, quãng 5 ở cuối mỗi motif, mỗi tiết, để tạo nên giai điệu có những nét gần gũi với dân ca của tộc người Mông.

2.2.1.2. *Điệu thức trưởng, thứ phương Tây*

Các ca khúc được viết dưới dạng điệu thức 7 âm *trưởng* và *thứ* có thể gặp ở các ca khúc: *Cám ơn mẹ* (viết ở giọng xi thứ); *Có một niềm tin* (viết ở giọng đô trưởng); *Miền xa thăm* (viết ở giọng mi thứ)...

Tuy được viết ở dạng điệu thức 7 âm diatonic, nhưng trong nhiều ca khúc, nhạc sĩ đã tạo nên tính chất âm nhạc, phong cách riêng, đặc biệt ở những ca khúc có chất liệu dân ca để thể hiện rõ nét tính chất vùng miền. Những âm điệu truyền thống đó trước hết được thể hiện ở nội dung tư tưởng, ở cảm xúc và tâm hồn của chính tác giả. Và yếu tố điệu thức được ông vận dụng lồng ghép những quãng mang âm hưởng dân ca để tạo nên màu sắc dân gian vùng miền rõ nét trong ca khúc. Nhiều ca khúc của Đức Trinh được viết ở điệu thức trưởng, thứ phương Tây, nhưng vẫn vang lên âm hưởng dân ca Việt Nam, vẫn mang đậm phong thái quê hương đất nước.

Ngoài ra, khi viết ca khúc theo điệu thức trưởng, thứ phương Tây, ông còn sử dụng thủ pháp chuyển điệu. Đơn cử như trong *Mưa xuân*,

2.2.2. *Hình thức cấu trúc*

2.2.2.1. *Hình thức hai đoạn đơn*

Trong cuốn *Giáo trình phân tích tác phẩm* của Phạm Lê Hòa cũng viết: “Hình thức hai đoạn đơn là cấu trúc tác phẩm âm nhạc gồm hai phần/hai đoạn, mà trong đó mỗi phần/đoạn thường được viết ở hình thức một đoạn” Hình thức hai đoạn đơn được biểu thị như sau:

Đoạn một (a) - Đoạn hai (b)

2.2.1.2. *Hình thức ba đoạn đơn*

Hình thức ba đoạn đơn gồm ba phần, mỗi phần không vượt qua khuôn khổ của đoạn nhạc. Mỗi phần của hình thức có chức năng

độc lập là trình bày, phần giữa, tái hiện. Theo đó, sơ đồ của hình thức này là:

a (Trình bày) - b (Phần giữa) - a (a') (Tái hiện)

Hình thức ba đoạn đơn có hai dạng: ba đoạn đơn phát triển và ba đoạn đơn tương phản. Phần trình bày ở đoạn a thường kết ở điệu tính chính hoặc chuyển đến điệu tính bậc V hay bậc III. Phần giữa có thể phát triển chất liệu từ phần 1 (ba đoạn đơn phát triển) hoặc tương phản với chất liệu chủ đề mới (ba đoạn đơn tương phản). Phần tái hiện nhắc lại chất liệu chủ đề nguyên dạng hoặc có thay đổi.

Hình thức ba đoạn đơn được sử dụng nhiều trong các tác phẩm khí nhạc, ở các thể loại: romance, nocture, prelude, bài ca không lời, etude... hoặc là cấu trúc một phần của hình thức lớn hơn như: 3 đoạn phức, rondo, sonate.

Các ca khúc viết ở hình thức ba đoạn đơn của nhạc sĩ Đức Trịnh có số lượng ít hơn hai đoạn đơn. Về sự phát triển giai điệu, những ca khúc này cũng đã thể hiện sự tương phản nhất định giữa đoạn a và b.

Đơn cử cho hình thức này là ca khúc *Mưa xuân*. Tuy nhiên, với ca khúc này, ở đoạn c, tác giả không sử dụng thủ pháp tái hiện mà tiếp tục phát triển giai điệu trên cơ sở chất liệu mới, tạo nên dáng dấp cấu trúc a - b - c.

2.2.3. *Giai điệu, tiết tấu*

Tiết tấu là một trong những phương tiện diễn tả quan trọng, kết hợp với cao độ để tạo nên tính chất âm nhạc. “Theo nghĩa hẹp tiết tấu chỉ sự liên tục có tổ chức về độ dài, ngắn của âm thanh. Theo nghĩa rộng, tiết tấu là mối tương quan về thời gian giữa các phần của hình thức...”

2.2.4. *Đặc điểm lời ca*

Ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh thiên về hai mảng: trữ tình và dân gian (cách chia này chỉ mang tính tương đối). Với ca khúc trữ tình, ông thường khai thác các đề tài về hồi ức một thời chiến tranh, về người lính và tình yêu đôi lứa. Ta có thể thấy một Đức Trịnh rất dí dỏm, tình tứ trong ca khúc *Tình yêu lính tăng*, sâu sắc, lắng đọng và đầy cảm xúc với *Cám ơn mẹ*, *Miền xa thăm...* Bên cạnh những hồi

ức về chiến tranh, tình yêu quê hương đất nước cũng được nhạc sĩ đưa vào sáng tác, như trong ca khúc *Anh đi qua đời em, Hoa đại...* Với mảng ca khúc mang phong cách dân gian, sáng tác của ông lại thiên về ca ngợi quê hương đất nước như *Lên đỉnh Tây thiên, Ngược dòng Hương Giang...*

2.3. Lựa chọn bổ sung ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh vào chương trình dạy học

2.3.1. Tiêu chí lựa chọn

2.3.1.1. Đảm bảo về thời lượng chương trình

Như đã trình bày ở chương 1, nội dung chương trình dạy đệm hát chưa được quy chuẩn, GV chủ yếu tập trung vào một số HV khá, giỏi dẫn đến thực trạng các em sau khi ra trường không đạt mặt bằng chung về khả năng soạn đệm. Vì vậy, bổ sung nội dung dạy học nhằm đảm bảo phù hợp với thực tiễn, vừa phong phú về nội dung cho chuyên ngành, vừa phải nội dung phù hợp với thời lượng chương trình.

Hiện nay, chương trình đào tạo gồm 180 tiết, được thực hiện trong 4 năm (8 học kỳ), trong đó: năm thứ nhất và năm thứ hai, mỗi năm 60 tiết, mỗi học kỳ thực dạy 30 tiết; năm thứ ba và thứ tư, mỗi năm 30 tiết, mỗi học kỳ thực dạy 15 tiết. Tuy nhiên, do không cụ thể về nội dung dạy học ở từng học kỳ, nên GV khi lên lớp khá tùy tiện khi giao bài thực hành. Có GV hướng dẫn soạn đệm ở HK 1 hoặc HK 2 năm thứ hai, cũng có thể đến năm thứ ba hoặc năm thứ tư mới cho HV thực hành nội dung này. Do không có sự thống nhất nên dẫn đến sự bất cập đã trình bày.

2.3.1.2. Về nội dung

Nội dung trong ca khúc có vai trò rất quan trọng, giúp cho HV có thể hiểu được ý nghĩa và hình tượng âm nhạc, nhằm mục đích bồi dưỡng tâm hồn, trí tuệ, nhân cách cho các em hướng về những điều tốt đẹp.

2.3.1.3. Về nghệ thuật

Trong giai đoạn phát triển âm nhạc hiện nay, cần lựa chọn những ca khúc có sự sáng tạo, mới lạ, nhưng phải đảm bảo các tiêu chí về nghệ thuật. Trước hết, các khúc được lựa chọn phải bố cục rõ

ràng; có những nét mới lạ trong giai điệu; giàu hình ảnh văn học; ưu tiên ca khúc mang chất liệu âm nhạc dân tộc về âm điệu, tiết tấu, lời ca; bút pháp sáng tạo mới lạ, phù hợp với phong cách âm nhạc đương đại; có nhạc cảm cụ thể; nội dung sâu sắc gắn với cuộc sống thực tiễn.

2.3.1.4. Phù hợp với khả năng soạn đệm của học viên

Soạn đệm được chúng tôi kiến nghị đưa vào năm thứ 3 và 4, hệ trung cấp 4 năm. Đây là giai đoạn mà HV đã khá vững vàng về kỹ thuật đàn, cùng với đó, các kiến thức lý thuyết âm nhạc cần thiết đã được trang bị đầy đủ như: nhạc lý cơ bản, phân tích tác phẩm, hòa thanh... Vì vậy, học soạn đệm trong năm thứ 3 và 4 sẽ hiệu quả hơn cho đối tượng HV trung cấp đàn phím điện tử.

2.3.2. Ca khúc được lựa chọn đưa vào chương trình

Đức Trịnh là một trong những nhạc sĩ đã có những cống hiến nhất định về mảng sáng tác ca khúc, điều đó đã được ghi nhận qua thời gian, với những giải thưởng có giá trị. Vì vậy, dạy học soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh sẽ góp phần trang bị cho các em hành trang cơ bản để có thể ứng dụng trong quá trình công tác sau này. Đưa các ca khúc của ông vào chương trình soạn đệm cũng nhằm mục đích giáo dục tình cảm, thái độ và sự trân quý của các em đối với quá khứ hào hùng của một thời bom đạn của dân tộc Việt Nam.

Đưa ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh vào chương trình dạy học soạn đệm là một nội dung mới, nên tiêu chí lựa chọn của chúng tôi sẽ là những ca khúc hay, có nội dung sâu sắc, giai điệu mới lạ để tạo sự hào hứng hơn trong quá trình luyện tập của HV. Đó là những ca khúc đã được kiểm chứng qua thời gian với những mảng đề tài khác nhau: hướng về những ký ức về thời kỳ bom đạn: *Miền xa thăm, Cám ơn mẹ, Có một niềm tin*; miêu tả cảnh đẹp của thiên nhiên: *Ngược dòng Hương Giang, Nhà em ở lưng đồi*; về tình yêu đôi lứa: *Mưa xuân*.

Tiểu kết

Trong chương 2, chúng tôi đi vào tìm hiểu một số vấn đề về thuật ngữ liên quan đến đề tài; về thực trạng dạy học đệm hát cho ca khúc nói chung của HV trung cấp đàn phím điện tử tại Khoa Âm nhạc, trường ĐH VHNT Quân đội.

Đàn phím điện tử là một trong những chuyên ngành mang tính thực hành cao. Bên cạnh đào tạo kỹ thuật, kỹ năng độc tấu, chương trình dạy học cũng có một phần dạy đệm hát, vì vậy HV chuyên ngành đặc thù này có thể ứng dụng tốt chuyên ngành của mình trong thực tế.

Tuy nhiên, trong quá trình dạy học, các GV vẫn tập trung vào kỹ năng độc tấu nhiều hơn, dẫn đến việc soạn đệm và thực hành đệm chưa đạt hiệu quả cao như mong muốn. Đây là vấn đề còn bất cập, cần được quan tâm, đầu tư nghiên cứu để cải tiến phương pháp dạy học phù hợp với HV, vì soạn đệm sẽ rất hữu ích cho nghề nghiệp của các em sau này. Trước thực trạng đó, cần có những biện pháp hữu hiệu để có thể nâng cao khả năng đệm hát cho HV hệ trung cấp đàn phím điện tử.

Tìm hiểu đặc điểm âm nhạc trong ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh là một trong những bước quan trọng trong soạn đệm. Đó chính là cơ sở để người nhạc công tiến hành các kỹ năng soạn đệm. Tuy nhiên, khi soạn, không nên khuôn mẫu theo một công thức cố định cho việc đệm hát trên đàn phím điện tử, mà cần có sự sáng tạo mới. Các hướng dẫn soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh sẽ được chúng tôi từng bước hướng dẫn HV thực hiện để có thể có những phần đệm sáng tạo, chất lượng tốt. Đó là những nội dung sẽ được làm rõ trong chương 3.

Chương 3

BIỆN PHÁP DẠY HỌC SOẠN ĐỆM CA KHÚC CỦA NHẠC SĨ ĐỨC TRỊNH

3.1. Biện pháp dạy soạn đệm

3.1.1. Phân tích ca khúc

Phân tích ca khúc trước khi soạn đệm là khâu rất quan trọng, giúp cho HV có thể nắm được thủ pháp sáng tác cũng như tính chất âm nhạc, để đưa ra cách soạn phù hợp.

Để phối hòa âm hiệu quả, cần hướng dẫn các em phân tích điệu thức để nhận biết được giọng, điệu của ca khúc. Đó là cơ sở để phối hòa âm hợp lý, hài hòa. Bên cạnh đó, cần tìm hiểu sự sáng tạo vận dụng một cách linh hoạt các điệu thức trưởng thứ bằng cách đưa

vào các quãng đặc trưng, các motif mang yếu tố dân gian để soạn những bản phối khí không chỉ đúng về mặt lý thuyết, mà còn tạo nên những mảng màu riêng biệt, những dấu ấn riêng cho ca khúc.

Trước tiên, cần phân tích tổng thể ca khúc để nhận biết được điệu thức, cấu trúc, nhịp điệu, sau đó đi vào chi tiết để tìm hiểu thủ pháp sáng tác. Khi phân tích, bên cạnh việc phân tích trên giấy, cần phải đọc hoặc đàn giai điệu để cảm nhận được tính chất của ca khúc. Đây là phương pháp phân tích để tìm ra cách soạn đệm hiệu quả. Chẳng hạn, với ca khúc *Miền xa thăm*, chúng tôi sẽ hướng dẫn HV phân tích như sau:

Trước tiên cần phân tích điệu thức, bởi đây sẽ là cơ sở giúp cho người soạn đệm chọn và đặt hòa thanh.

Ví dụ:

MIỀN XA THĂM
(trích PL4, tr.111)

Sáng tác: Đức Trịnh

Xa thăm một miền xa thăm, Tiếng gọi hồn thiêng núi sông.

Ví dụ trên cho thấy *Miền xa thăm* có một dấu hóa là pha thăng (fis), dựa trên lối tiến hành giai điệu, cùng với kết bài ở âm mi (kết ở âm bậc I), có thể nhận định ca khúc được viết ở giọng mi thứ. Với nhịp 4/4 cùng lối tiến hành giai điệu chậm rãi, có thể lựa chọn tiết điệu Ballad, tempo 58-60.

Sau khi phân tích, chúng tôi nhận thấy, ca khúc có hình thức hai đoạn đơn phát triển. Người soạn có thể dựa vào cấu trúc và âm kết như sơ đồ sau để bước đầu có những ý tưởng đặt hợp âm phù hợp.

Câu trúc	Đoạn một (a)		Đoạn hai (b)		
	Câu 1 (2n+2n)	Câu 2 (2n+2n)	Câu 1 (2n+2n)	Câu 2 (2n+2n)	Câu 3 (2n+2n)
Âm kết	Bậc V	Bậc II	Bậc I	Bậc VI	Bậc I
Hợp âm kết	Bm	B sus4	Bm	C	Bm

3.1.2. Chọn và đặt hòa thanh

Đặt hợp âm đệm cho ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh, nếu theo khuôn mẫu của hòa âm phương Tây sẽ khá đơn giản đối với HV trung cấp năm thứ ba, nhưng phần soạn sẽ không hay và không ấn tượng. Để tạo nên hiệu quả âm thanh mới lạ, phù hợp với tính chất của ca khúc, đồng thời đáp ứng thị hiếu âm nhạc của quần chúng hiện nay, cần tạo nên những bản phối hay và mới. Đó cũng chính là phong cách mà nhạc sĩ Đức Trịnh đã tạo nên trong âm nhạc của ông.

Với các ca khúc được viết ở giọng trưởng và thứ phương Tây thì việc phối hòa thanh sẽ nằm trong hệ thống các giọng họ hàng của giọng chính. Theo nguyên tắc cổ điển, sẽ có 6 hợp âm chính của cặp giọng trưởng thứ song song, ngoài ra có thể kết hợp thêm hợp âm bảy để tạo sự hút dẫn hoặc ly điệu. Đơn giản và hiệu quả là vòng hòa thanh đệm theo quy tắc quãng 4 (át - chủ). Nếu lấy giọng Đô trưởng làm gốc, có thể sử dụng các vòng hòa thanh: C - F - G7 - C; C - Dm - G7 - C... Giọng la thứ có thể sử dụng: Am - Dm - E7 - Am... Và như vậy, với câu hát đầu tiên trong ca khúc *Cám ơn mẹ*, viết ở giọng Bm, chỉ cần phối theo vòng hòa âm: Bm - Em - Bm - A - Gm - F... là đã đúng về mặt lý thuyết. Tuy nhiên, với đối tượng HV chuyên nghiệp, chúng tôi sẽ hướng dẫn các em biết cách sáng tạo những hợp âm mới dựa trên vòng hòa thanh như vậy. Theo đó, vòng

hòa thanh theo khuôn mẫu trên có thể trở thành: Bm - Em - Bm - A - G^{maj7} - F^{#(sus4)} - ...

Ví dụ 15:

CÁM ƠN MẸ

(trích PL5, tr.126)

Sáng tác: Đức Trịnh

Soạn đệm: Chu Bằng Long

The musical score is written in G major (one sharp) and 4/4 time. The first staff contains the first four measures of the melody. The second staff contains the next four measures, starting with a measure rest. Chord symbols are placed above the notes. The lyrics are written below the notes.

Chord symbols: Bm, Em, Bm, Bm⁹, A, G^{maj7}, F^{#(sus4)}, F[#], B⁷.

Lyrics: Con cám ơn mẹ đã sinh con ra từ câu hát, Ngọt ngào lời ru quê hương ta. Để hôm nay con về đây

3.1.3. Chọn tiết điệu và âm sắc

3.1.3.1. Tiết điệu

Tiết điệu trên đàn phím điện tử được mặc định phân hòa âm tự động, là những vòng lặp (lopp) được thiết kế sẵn. Để thực hiện, nhạc công sẽ điều khiển bằng tay trái với các thế bấm hợp âm. Mỗi tiết điệu là một kiểu đệm với sự phối hợp của chức năng khác nhau và những tổ hợp hợp âm sẽ hoạt động khi kích hoạt trên bàn phím, được liên kết với chức năng điều chỉnh nhịp độ (tempo) tạo thành.

3.1.3.2. Âm sắc

Đàn phím điện tử với hệ thống âm sắc rất đa dạng, có thể mô phỏng âm thanh của của nhiều nhạc cụ khác nhau, nếu biết khai thác sử dụng, có khả năng thay thế cả một dàn nhạc. Trước đây, đàn điện tử thường có 128 âm sắc, sau đó các hãng nhạc cụ đã tạo ra thêm những âm sắc riêng trên cơ sở mô phỏng nhạc cụ thật. Các bộ tiếng được mở rộng bằng phần mềm cài đặt. Đó là sự tổng hợp của các mạch điện tử được điều khiển bởi một loạt các nút để mở ra âm thanh. Do các mạch điện tử đã được lập trình nên khi phím đàn được ấn xuống, các nút đồng thời được kích hoạt những máy dao động, qua bộ khuếch đại tới loa phóng thanh sẽ cho dạng âm thanh đã lựa chọn.

3.1.4. Soạn nhạc dạo đầu, nhạc nói và nhạc kết

3.1.4.1. Nhạc dạo đầu

Dạo đầu trong đàn phím điện tử ghi là: Intro, nghĩa là giới thiệu. Dạo đầu có chức năng mở ra không gian bắt đầu cho tác phẩm, đồng thời để lấy giọng và nhịp cho người hát. Có nhiều cách soạn nhạc dạo đầu, đơn giản nhất là dạo đầu bằng intro của đàn. Ngoài ra, còn có cách soạn khác như dạo đầu bằng hợp âm chủ hoặc các hợp âm ba chính; dạo đầu bằng một câu hay đoạn nhạc nổi bật của ca khúc; dạo đầu bằng cách sử dụng âm hình tiết tấu chủ đạo của ca khúc; dạo đầu dựa vào chất liệu của bài hát để tạo nên nét giai điệu mới...

3.1.4.2. Nhạc nói

Nhạc nói xuất hiện ở các câu, các đoạn hoặc giữa các lần hát và nhạc công có thể phô diễn kỹ thuật chơi đàn, tạo nét nhạc ấn tượng, lúc đó, người hát được nghỉ ngơi. Khi diễn, có thể thể hiện động tác theo âm nhạc vang lên lúc đó. Thủ pháp soạn nhạc nói thường gặp là nhắc lại và phát triển nét nhạc của phần dạo đầu, như vậy có thể mở rộng hơn về cấu trúc cùng với chất liệu âm nhạc mới.

Khi soạn nhạc nói, với chức năng dẫn dắt từ đoạn a sang đoạn b, có thể viết những nét nhạc ấn tượng, vừa có chức năng dẫn dắt, vừa tạo hiệu quả âm thanh cho người nghe. Đơn giản hơn, có thể dồn trống báo hết đoạn, với đoạn a dùng Fill A hoặc Fill B; với đoạn b dùng Fill C hoặc Fill D. Ngoài ra, tùy thuộc vào tính chất của từng ca khúc, người soạn đệm phải khéo léo sử dụng âm hình, âm sắc và hòa thanh cho phù hợp với tính chất của từng bài, đồng thời tạo sự tương phản giữa hai đoạn a và b. Đây là một trong những kỹ năng cơ bản mà GV cần phải trang bị cho HV trong quá trình dạy học soạn đệm.

3.1.4.3. Phần kết

Phần cuối, phần kết thúc trong đàn phím điện tử ghi là: Ending. Đây là đoạn nhạc kết thúc tác phẩm âm nhạc. Ở đây, chúng tôi hướng dẫn cho HV không sử dụng phần kết cài đặt sẵn, mà cần có sự sáng tạo, mang dấu ấn riêng cho ca khúc. Nhạc kết cũng có vai trò quan trọng như dạo đầu và nhạc nói, nhưng nó mang ý nghĩa khác là tổng kết hình tượng nghệ thuật của toàn tác phẩm. Vì vậy, nhạc kết rất cần tạo nên sự ấn tượng.

3.1.5. Soạn đệm có sử dụng phần đệm tự động

Ca khúc của Đức Trịnh đa số có chu kỳ tiết tấu và nhịp độ rõ ràng. Vì vậy, có thể sử dụng phần đệm tự động với những tiết điệu được cài đặt sẵn để làm cho âm thanh của phần đệm thêm dày dặn. Nếu biết khai thác sử dụng linh hoạt các chức năng của đàn, phần đệm tự động có thể tạo nên hiệu quả âm thanh đa dạng với các thành phần dàn nhạc được cài đặt sẵn.

3.1.6. Soạn đệm ca khúc không sử dụng phần đệm tự động

Soạn đệm ca khúc không dùng phần đệm tự động trên đàn phím điện tử cũng được chúng tôi lựa chọn để hướng dẫn cho HV thực hành. Việc sử dụng phần đệm tự động thường không bị gò vè tiết tấu và nhịp độ nên người soạn phải rất vững về các thủ pháp soạn theo kiểu đệm piano. Khi hướng dẫn cho HV, GV nêu những điều cần lưu ý nhằm hướng tới mục đích rèn luyện kỹ lưỡng cho các em khi thực hiện soạn đệm theo cách này.

3.2. Soạn mẫu với ca khúc Ngược dòng Hương Giang

Bước 1: Phân tích ca khúc

Phân tích ca khúc là một trong những bước khá quan trọng, được thực hiện trước khi thực hành soạn đệm. Ca khúc *Ngược dòng Hương Giang* được viết trên giọng Adur, nhịp 4/4, cấu trúc hai đoạn đơn phát triển, tính chất âm nhạc nhẹ nhàng, du dương dựa trên chất

liệu dân ca Huế. Điều đó được thể hiện qua ca từ mang âm điệu tiếng nói Huế. Ví dụ dưới đây cho thấy, từ “biết” có dấu sắc có cao độ cao hơn các từ không dấu như: “nơi”, “mô”, “mệnh”, “mang”; từ “đợi” có dấu nặng nếu theo cách phát âm miền Bắc sẽ ở âm vực thấp, nhưng ở đây thanh ngang lại được hát cao thanh sắc đứng trước đó. Ngoài ra, lối tiến hành giai điệu theo lối đi ngang kết hợp với quãng hẹp đan xen với những bước nhảy đột ngột đi xuống quãng rộng (quãng 4, quãng 8) đã tạo nên dấu ấn rất riêng cho ca khúc này.

Ví dụ 32:

NGƯỢC DÒNG HƯƠNG GIANG

Sáng tác: Đức Trịnh

5
biết về nơi mô mệnh mang bến đợi chờ

7
ai mây hừng hờ trôi Phú Văn Lâu nhớ người xưa giữa dòng nước

Bước 2: Soạn nhạc dạo đầu

Với giai điệu tiến hành như trên, để tạo nên tính chất dân gian rõ nét không nên sử dụng phần dạo tự động. Ở đây, theo chúng tôi, nên soạn phần dạo đầu sao cho rõ nét chất liệu dân gian. Vì vậy, có thể chọn âm sắc của đàn tranh chơi tự do theo mô hình giai điệu xen kẽ giữa các quãng hẹp và điệp nốt rồi đột ngột nhảy quãng xa. Đây là cách phát triển từ nét giai điệu đặc trưng của ca khúc.

Ví dụ

NGƯỢC DÒNG HƯƠNG GIANG

Soạn đệm: Chu Bằng Long

Sáng tác: Đức Trịnh

Tranh tự do

Only pizz

6
Tranh

Bước 3: Soạn đệm vào bài (phần hát chính)

Sau khi kết thúc phần mở đầu là giai đoạn soạn đệm phần hát chính. Có hai cách soạn đệm: thứ nhất, soạn phần đệm xuất hiện sau khi nét giai điệu xuất hiện ở nhịp lấy đà (khi nhạc công đệm sẽ đợi cho người hát vào trước rồi đón nhạc đệm sau); thứ hai là soạn trước một đoạn nhạc ngắn để bắt nhịp cho phần giai điệu chính của ca khúc.

Trong ca khúc *Ngược dòng Hương Giang*, chúng tôi lựa chọn cách soạn thứ hai bằng nét nhạc láy với âm sắc của đàn tranh. Với cách soạn này, khi được thực hiện đệm hát, sẽ giúp cho người hát xác định được tempo nên ít khi bị trượt nhịp.

Ví dụ:

NGƯỢC DÒNG HƯƠNG GIANG

Soạn đệm: Chu Bằng Long

Sáng tác: Đức Trịnh

13 **A** A^(add9) F^{#m}
 Ngược dòng Hương Giang, sông đập dẫu mệnh mang con

16 E^(sus4) E
 thuyền nhỏ trắng vàng, tô mái chèo buông, biết về nơi
 Sáo

Khi soạn vào bài, người soạn phải chú ý đặt vòng hòa thanh phù hợp và ấn tượng, dựa trên nét giai điệu của ca khúc. Cụ thể:

Đoạn a: Câu 1: A^(add9) - F[#] - E^(sus4) - E
 Câu 2: A^(add9) - F^{#m} - B - E
 Câu 3: F^{#m} - E[#] - A - E^(sus4)

Đoạn b: Câu 1: A^(add9) - F^{#m} - D - Bm - D - E^(sus4)
 Câu 2: A^(add9) - F^{#m} - D - Bm - D - E^(sus4)

Sơ đồ hòa thanh như trên được GV hướng dẫn dựa trên cách tiến hành giai điệu có các quãng đặc trưng vùng miền. Theo đó, các hợp âm A^(add9) và E^(sus4) đã tạo nên phần đệm ca khúc có màu sắc vừa mới lạ vừa thân quen.

Ngoài ra, để tạo thêm tính chất dân gian, người soạn có thể thêm âm sắc của sáo để tô điểm thêm sự phong phú cho ca khúc. Tuy nhiên, nét nhạc điểm của sáo không nên xuất hiện nhiều để tránh cho phần soạn bị rối, khi đệm dễ lẫn át giọng của người hát.

Bước 4: Soạn nhạc kết

Cũng như soạn dạo đầu và nhạc nối, nhạc kết đóng vai trò khá quan trọng, đưa ca khúc kết thúc một cách trọn vẹn. Có các cách soạn kết như: kết nhỏ dần; kết Rall để ngân; kết ở âm treo...

Kết nhỏ dần là cách được ca sĩ hát vài lần câu cuối của ca khúc với âm lượng nhỏ dần. Vì vậy, người soạn cần phải đặt ký hiệu: decrescendo (decrec.): nhẹ dần lại; diminuendo (dim): bớt lại, cùng với đó là các ký hiệu cường độ: pianissimo (pp): rất nhẹ, piano (p): nhẹ... để nhạc công có thể vặn nhỏ volume hoặc dùng chức năng fade out để giảm bớt âm lượng âm thanh của đàn khi đệm.

3.3. Thực nghiệm sư phạm

3.3.1. Mục đích và nội dung thực nghiệm

Mục đích thực nghiệm: Là để kiểm chứng lại nội dung dạy học soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh thông qua các tiết dạy thực nghiệm.

Nội dung thực nghiệm: Hướng dẫn HV thực hiện các bước soạn đệm ca khúc *Ngược dòng Hương Giang* của nhạc sĩ Đức Trịnh. So sánh kết quả đạt được với các nhóm HV không tham gia thực nghiệm để đánh giá.

3.3.2. Đối tượng và địa điểm thực nghiệm

Đối tượng thực nghiệm: Lớp đàn phím điện tử năm thứ 3.

Nhóm học gồm 3 HV: Đinh Văn Thắng, Lê Xuân Thành, Nguyễn Việt Anh.

GV dạy: Chu Bằng Long (Khoa Âm nhạc).

Đối chứng: Lớp đàn phím điện tử năm thứ 3.

Nhóm học gồm 3 HV: Vũ Đức Tâm, Trịnh Quang Đạt, Lê Anh Thư.

GV dạy: Nguyễn Xuân Tú (Khoa Âm nhạc).

Các tiết dạy cho nhóm thực nghiệm và nhóm đối chứng đều có các GV khoa Âm nhạc tới dự và đánh giá.

Địa điểm thực nghiệm: Trường Đại học VHNT Quân đội.

3.3.3. Tiến hành thực nghiệm

Quy trình thực nghiệm được chúng tôi tiến hành trong 3 tiết học. Tiết thứ nhất vào ngày 12/4/2018 GV hướng dẫn phân tích ca

khúc để tìm ra những đặc điểm âm nhạc, từ đó lựa chọn tiết điệu, tempo phù hợp. Ở tiết học này, GV cũng nhắc nhở HV dự kiến các phần đạo sẽ được thực hành trong tiết nhạc sau. Tiết thứ hai vào ngày 20/4/2018, GV hướng dẫn viết các phần đạo đầu, đạo giữa và nhạc kết. Tiết thứ ba vào ngày 28/4/2018, GV giảng về cách lựa chọn âm hình đệm, trong đó có cách lựa chọn các hợp âm, chồng âm mang âm hưởng đặc trưng của ca khúc. Với những nội dung dạy học đó, HV được thực hành soạn đệm có sáng tạo trên ý tưởng của mình, vận dụng một cách linh hoạt các hợp mới: ^{add9}, ^{sus4}...

3.3.4. Kết quả thực nghiệm

Qua dự giờ và đánh giá các tiết học thực nghiệm, kết quả thực nghiệm được các GV trong khoa Âm nhạc đánh giá như sau:

Tiết thứ nhất: Đây là tiết học đầu tiên vận dụng lý thuyết để phân tích ca khúc. Vì vậy, HV hơi lúng túng khi phải tỉ mỉ tìm hiểu những đặc điểm âm nhạc. Tuy nhiên, sau khi nghe GV hướng dẫn và cùng thực hành phân tích thì các em đã nhanh chóng nắm bắt được vấn đề. Ở tiết học này, các em đã tự chọn được tiết điệu phù hợp dựa trên cách phân tích về điệu thức, quãng và tiết tấu cũng như nội dung để nắm vững tính chất của ca khúc

Tiết thứ hai: Với HV năm thứ 3 trung cấp, một số em đã bắt đầu biết sử dụng đàn phím điện tử để đệm ca khúc. Tuy nhiên, do chưa được hướng dẫn cụ thể, nên HV thường soạn các câu đạo đầu, nhạc nối và nhạc kết đơn giản, chủ yếu là vận dụng công năng T-S-D để lấy giọng cho người hát và kết bài ổn định. Ở tiết học này, GV đã hướng dẫn các em biết tìm chất liệu đặc trưng của ca khúc để tạo nên các phần đạo ấn tượng, nhưng vẫn vang lên âm hưởng quen thuộc của ca khúc. Ngoài ra, cách đạo lấy câu đầu hoặc câu kết để soạn đệm cũng được hướng dẫn thực hành. Tiết học này đã được HV tiếp thu một cách hứng thú và hiệu quả.

Tiết thứ ba: Với HV trung cấp năm thứ 3, việc đệm đúng theo khuôn mẫu hòa thanh cổ điển phương Tây không quá khó. Vì vậy, ở tiết học này, GV đã củng cố cách soạn các vòng công năng ở hợp âm 3 và hợp âm 7, sau đó nhấn mạnh việc sáng tạo các chồng âm, hợp âm mới dựa trên những quãng đặc trưng của ca khúc. Theo đó, ngoài các hợp âm 3, hợp âm 7, các em đã được thực hành soạn các dạng hợp âm sus, maj... Các dạng hợp âm này được thay đổi các kiểu đệm khác nhau, có thể giữ âm nền, rải hợp âm hoặc tạo nên những nét nhạc chen theo kiểu bè tòng.

Nhìn chung kết quả thực nghiệm được GV trong khoa âm nhạc đánh giá cao, nhận được phản hồi là có những ảnh hưởng nhất định đến phương pháp dạy học soạn đệm. Bởi, nếu như trước đây khi đệm hát, các em thường thụ động theo khuôn mẫu hòa thanh cố điển hoặc đệm theo bài soạn sẵn, thì trong các tiết thực nghiệm đã được hướng dẫn tỉ mỉ về cách sáng tạo dựa trên tính chất của ca khúc. Kết quả thực nghiệm đạt được chất lượng cao cho phương pháp và nội dung dạy học.

Tiểu kết

Đàn phím điện tử với tính năng đa dạng, phong phú về tiết điệu và âm sắc đã trở thành công cụ đệm hát rất hiệu quả. Việc dạy học soạn đệm cho HV chuyên ngành này cần phải được quan tâm nhiều hơn. Trong quá trình dạy học soạn đệm, GV cần dựa trên cơ sở những đặc điểm tiết tấu và âm điệu trong ca khúc, để hướng dẫn HV khai thác khả năng soạn đệm, từ đó khuyến khích các em phát huy theo chủ ý sáng tạo cá nhân.

Việc hướng dẫn HV lựa chọn cách xử lý trên đàn phím điện tử ở các phần dạo đầu, nhạc nối và nhạc kết để có một phần đệm hoàn chỉnh và ấn tượng là những khâu cần thiết trong hướng dẫn soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh. Ngoài ra, việc sử dụng phần đệm tự động, tùy thuộc vào tính chất của từng ca khúc để chọn những tiết điệu phù hợp, tạo nên sự hài hòa giữa giai điệu và phần đệm.

Để soạn đệm hiệu quả, ngoài việc nắm vững tính năng của đàn phím điện tử, HV còn phải tìm hiểu, phân tích đặc điểm của bài hát, biết cách sử dụng những nét giai điệu đặc trưng của bài, đồng thời thể hiện rõ âm hưởng dân ca được khai thác đưa vào ca khúc.

Những kết quả đạt được của thực nghiệm bước đầu cho thấy chiều hướng tích cực trong dạy học soạn đệm ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh, hướng tới sự tự sáng tạo của HV, làm cho các em tự tin hơn, vững vàng hơn với khả năng soạn đệm của mình.

KẾT LUẬN

Với lịch sử hơn 60 năm xây dựng và trưởng thành, trường Đại học VHNT Quân luôn tự hào là cơ sở đào tạo các lĩnh vực nghệ thuật, phục vụ cho các hoạt động văn hóa, văn nghệ trong cả nước, với nhiều thế hệ HV trở thành các nghệ sĩ, ca sĩ, nhạc sĩ phục vụ cho sự phát triển chung của nền văn hóa nước nhà. Cùng với sự phát triển của nhà trường, khoa Âm nhạc đã nỗ lực và có nhiều đóng góp trong đào tạo và biểu diễn. Trong giai đoạn âm nhạc Việt Nam có những bước phát triển mới, đội ngũ GV của khoa đã mạnh dạn thay đổi phương pháp cũng như nội dung dạy học. Một số GV đã kiến nghị biên soạn giáo trình, đổi mới phương pháp dạy học nhằm hướng tới đào tạo phù hợp với nhu cầu thực tiễn.

Soạn đệm hát là một trong những nội dung rất quan trọng đối với chuyên ngành đàn phím điện tử. Tuy nhiên, nội dung dạy học vẫn còn một số bất cập, dẫn đến chất lượng đệm hát của HV trung cấp chưa đạt hiệu quả cao. Đàn phím điện tử đóng vai trò quan trọng trong các hoạt động âm nhạc tại trường phổ thông. Không chỉ trong những giờ học hát, đàn phím điện tử là công cụ đắc lực cho các buổi sinh hoạt, vui chơi tập thể cho HV. Đệm hát là kỹ năng cần thiết đối với mỗi HV, bởi đây chính là công cụ cho các em hoạt động sau khi ra trường.

Ca khúc của nhạc sĩ Đức Trịnh khá phong phú về thể loại và đa dạng về thủ pháp sáng tác. Chúng tôi lựa chọn một số ca khúc có nội dung hướng về thời kỳ chiến tranh, về những ký ức của một thời bom đạn, là một trong những nội dung cần giáo dục cho thế hệ trẻ Việt Nam, đặc biệt là với HV trường Đại học VHNT Quân đội. Ngoài ra, các ca khúc mang âm hưởng dân ca với cách viết mới cũng được lựa chọn đưa vào chương trình. Đây là những ca khúc đã được kiểm chứng qua thời gian, được quần chúng đánh giá cao và có sức sống lâu bền trong đời sống.

Kết quả thực nghiệm cho thấy bước đầu luận văn đã đi đúng hướng và có ảnh hưởng nhất định đến nội dung soạn đệm của chuyên ngành đàn phím điện tử. Bên cạnh đó, vẫn còn một số vấn đề tồn tại cần phải tháo gỡ, khắc phục như: Chương trình và tài liệu môn học

còn thiếu, khả năng dạy đệm của GV còn hạn chế, năng lực của HV chưa thực sự được phát huy,...

Để nâng cao chất lượng đào tạo môn đệm hát nói chung và kỹ năng soạn đệm các bài hát của nhạc sĩ Đức Trịnh nói riêng, luận văn đề xuất một số những hướng giải pháp liên quan đến phương pháp của người dạy, người học và chương trình học như: Nâng cao kỹ năng đệm hát thực tế cho HV; bổ sung đổi mới nội dung chương trình, giáo trình và một số phương pháp hướng dẫn soạn đệm cho đàn phím điện tử; phát huy vai trò của đàn phím điện tử trong hoạt động ngoại khóa. Trong đó, chủ yếu luận văn đề cập đến phương pháp soạn đệm các bài hát của nhạc sĩ Đức Trịnh thông qua các bước tiến hành như phân tích các đặc điểm của bài, kết hợp với khai thác các chức năng của đàn phím điện tử.

Các bước thực hiện đệm hát được nêu trong Luận văn là sự đúc kết những kinh nghiệm từ thực tiễn dạy học và hoạt động chuyên môn trong nhiều năm của chính tác giả luận văn, dựa trên một số cơ sở về lý luận âm nhạc. Đây là những cơ sở khoa học tiền đề để biên soạn tài liệu chính thức cho nội dung soạn đệm ca khúc. Kết quả thực nghiệm bước đầu cho thấy vai trò tích cực của tài liệu cũng như phương pháp dạy học.

Thông qua các bước tiến hành cụ thể, nội dung soạn đệm sẽ giúp HS trong quá trình học tập, đáp ứng tốt hơn với thực tiễn hoạt động xã hội sau khi ra trường. Các nội dung nghiên cứu của luận văn sẽ đáp ứng được phần nào cho việc nâng cao chất lượng dạy và học chuyên ngành đàn phím điện tử cho hệ trung cấp tại trường Đại học VHNT Quân đội.